

Merhaba
Gazetesinin
okurlarına
armağanıdır.
Çarşamba
günleri
yayımlanır.

A

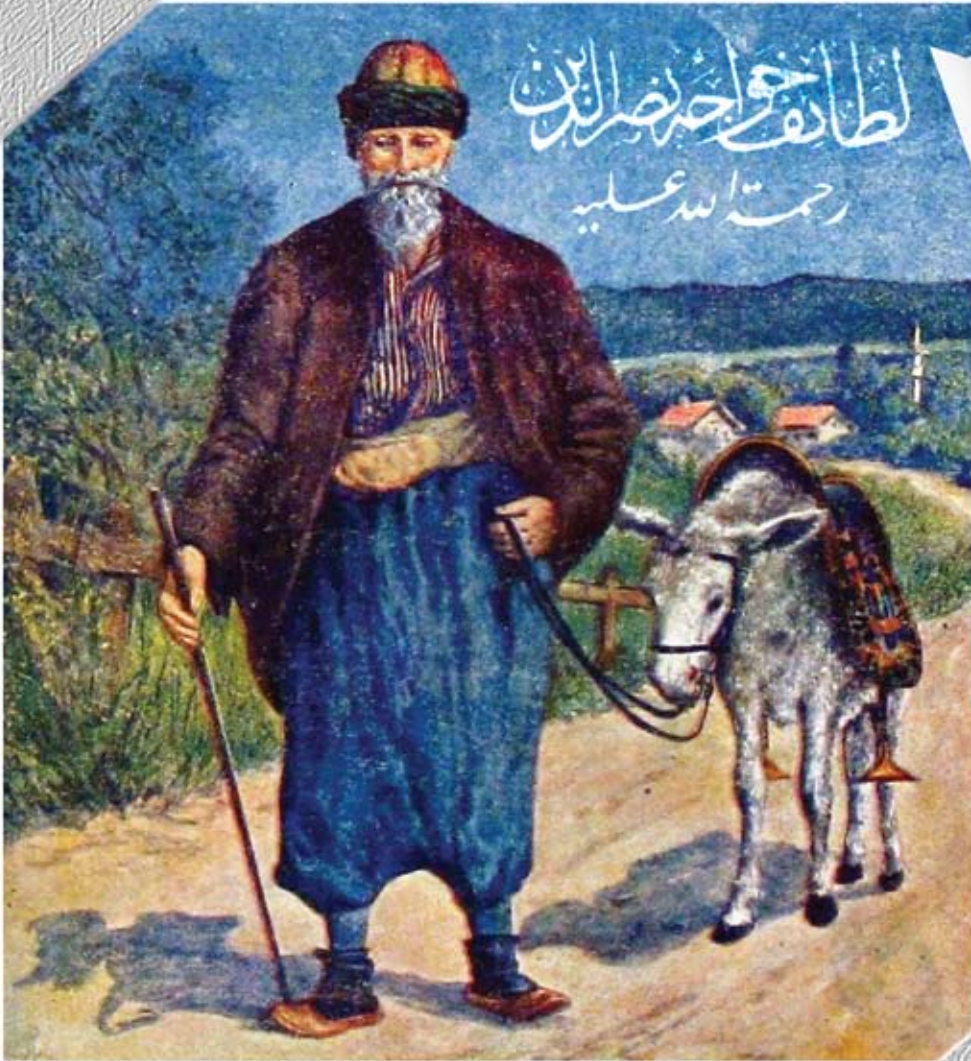
KADEMİK

Sayfalar

Cilt: 8 Sayı: 16
7 MAYIS 2008 ÇARŞAMBA

Hazırlayanlar: M. Ali UZ - Ali İŞİK

maliuz@merhabagazetesi.com.tr • aliisik@merhabagazetesi.com.tr

Nasreddin Hoca
- Ö Z E L S A Y I S I -

NASREDDİN HOCA ÖZEL SAYISI ÜZERİNE...

İnsanı “yaratılmışların en güzeli” makamına oturtan ilahî bağışların şahitliklerini Türk ruhunda bulabilirsiniz. İnanmak gibi, sevmek gibi, yiğitlik gibi, yardımseverlik gibi... Bu iddialı sav, milletine vurgunluğun hissî bir ifadesi değildir elbette. Zira savın yaslandığı şanlı tarihin, zengin kültür ve sanatın parlak güneşinin pırlantısı insanlık semasını ısıtmağa devam etmektedir hâlâ. Kuşkusuz Türk ruhunun zenginliği bunlarla da sınırlı değil. Türk ruhu lâtifeye, nükteye de oldukça yatkındır ve bu vasfını da gerek edebiyatında, gerekse folklorundaki zengin örneklerle kanıtlamıştır. Mizahî destanlar, hikâyeler, fıkralar, nükteler, latifeler, hiciv ve taşlamalar gibi sahibi belli olan/olmayan sözlü ve yazılı verimler; karagöz, ortaoyunu, meddahlık gibi zengin temaşa sanatları Türk halkının mizah, şaka ve yerme alanlarındaki büyük başarısını gösteren delillerdir.

Gülünç olmadan, daha açık bir ifadeyle şaklabanlıktan yapılmadan, insanı güldürmek keskin ve işlek bir zekâ ister. Dahası bu zekâ, zarafet gömleğine bürünüp, edep donunu giymelidir. Bunun içindir ki, eskiler nükte için “fehm ü idrâki zarafete bağlı kıssa” demişler. Yani, muhatabınca anlaşıldığında ortaya bir zarafet koymalıdır nükte. Mizahî küçük hikâyeler için “fıkra” terimi yaygınlaşmadan önce bu kavramı “latife (ç. letâif)” kelimesi karşılamaktadır ki; “güzellik, nezaket, yumuşaklık...” bu kelimenin ilk akla gelen bağlarıdır.

Çeşitlilik, güldürücü olmakla birlikte zarafet, letafet ve derin bir hikmet ihtiva etmek gibi nitelikleriyle Nasreddin Hoca fıkraları, sahasının en üstün değerlerdeki örnekleridir. Nasreddin Hoca fıkraları üzerine edebiyatımızda matbu

ilk kitap olduğunu sandığımız “Letâif-i Hâce Nasreddin”in üçüncü baskısının ön sözünde (İkbal Kütüphanesi, İstanbul, 1341/1923, s. 3), yazarı Veled Çelebi’nin Nasreddin Hoca’yı tanıtırken sarf ettiği sözler de aynı kabulün daha ayrıntılı ifadeleridir:

... **Evâil-i mezuniyetinde** (görev öncesinde) **bir müddet talim-i ulûm eylediği gibi evahir-i hayatında** (hayatının sonunda) **dahi ömrünü ifade-i ilm-i din ile imrar eylemiş** (geçirmiş) **ve mâdâmü’l-hayat** (sağ oldukça) **mevaız-ı hikmet nisâriyle** (hikmetli öğütler saçmakla) **ve nesâyih-ı letâif mişvarıyla** (latifeli nasihatler veren tavırlarıyla) **halkın riyâz-ı ervâhuna** (ruh bahçelerine) **ezhâr-ı terakkıyât ve kemâlât** (bilgice geliştirme ve olgunlaştırma çiçekleri) **zer’ eylemiş** (ekmiş) **ve âvâmı insanlıktan nasibedâr eylemekliğin yolunu pek iyi bulmuş ve bilmiş** ...

Latifenin, tabiatıyla Nasreddin Hoca fıkralarının da temel niteliklerini böylece ortaya koyduktan sonra kimileri ortaya çıkıp, Hoca’mızı cahil, cimri, boşboğaz, korkak, yalancı, hırsız, hatta sapık... gösteren fıkralarının, söylemimize karşıtlığının nasıl yorumlanacağını sorabilir. Ne yazık ki halka mal olmanın böyle acı sonuçları da vardır. Öncelikle hemen belirtelim ki, Nasreddin Hoca adına anlatılan fıkraların zenginliğine bakıp Hoca’mızı hayatı boyunca mizah kovalamış biri sanmak ilk büyük yanıldır. O, yeri geldiğinde keskin zekâsının bir tezahürü olarak taşı geddiğine koyuvermiştir; o kadar... Ona atfedilen pespaye fıkralara gelince, bunların –ister safdillikle isterse art niyetle olsun– çirkin birer yakıştırma olduğu apaçıktır. Fıkraların ona yakıştırılmış olmasının ilk bü-

yük delili de Nasreddin Hoca-Timur arasında geçenleridir. Bilindiği gibi Timur, Hoca'mızdan bir asrı geçkin bir zaman sonra yaşamıştır. Ancak atalarımızın engin muhayyilesi, toplumu, Timur karşısında acze düşüren toplumsal ortamın eleştirisini yapmayı; yanı sıra güç yetiremediği zalim ile zulmünü keskin zekâ ile alt etmeyi Hoca'yla somutlaştırmıştır. Bu vakıa da Hoca'mızın toplum önderi oluşunun bir delilidir. İşi-gücü latife ve mizah olan kimsenin toplum içerisinde güven kaybına uğradığı da bir vakıa olduğuna göre; bu iki vakıa birbirine karşı tutulmuş iki mıkna-tısının aynı kutupları gibidir. Asla birbirlerini cezp etmezler.

Lâtifinin yukarıda belirtmediğimiz önemli niteliklerinden biri de nükteyi oluşturan sözün doğruluğudur. Nasreddin Hoca'nın öğretimini aldığı ilahî öğretinin mübeşşir ve mübelliği Sevgili Peygamberimiz öyle örnek olmuştur zira. Mescitte yanına gelerek: "Dua et de cennete gireyim" dileğinde bulunan ihtiyar kadıncağıza yaptığı: "Yaşlı kadınlar cennete giremez" nüktesi Kurânî bir gerçeğe/doğruya yaslanmaktadır (Kur'an, LVI/36-37). Sevgili Peygamberimizin, kendisine hizmete çocuk yaşında başlayan Hz. Enes'e zaman zaman: "İki kulaklı" demesi; hem Efendimizden yüzlerce hadis nakleden Hz. Enes'in oldukça kuvvetli işitme duyusuna, hem de daha dikkatli dinlemeğe teşvike işaretleri. Nasreddin Hoca'mız da: "Adam olmanın yolu nedir?" sorusuna: "Kulaktır" cevabını verirken peygamberi gibi düşünüyordu kuşkusuz. Yine o: "Parayı veren düdüğü çalar" derken başka bir gerçeği seslendiriyordu. Örnekleri çoğaltmak mümkün; ama bu konuda daha tatminkâr bilgi isteyenlere Türk Dili dergisinin Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı (S. 207, Aralık 1968, s. 494-496)'nı ve Muhterem Prof. Dr. Saim Sakaoğlu Hocamızı adres göstererek bu konuyu geçiyoruz.

Türk'ün mizah dehasını tek başına temsil edebilecek güçteki şahsiyetiyle Türk mizahının atası olan Nasreddin Hoca'mızın bu yıl 800. yaş gününü kutluyoruz. Sekiz yüz yaşına rağmen şöhreti artmaya devam eden ve her geçen asırda gülen yüzlerin daha da çoğalmasına

vesile olan böyle bir insanlık değerini Akademik Sayfalar olarak görmezlikten gelemezdik. 8. cildimizin (tevafukun güzelliğine bakınız) daha hazırlık toplantısında iki özel sayıyı peşinen kararlaştırmıştık. Bunlardan biri Nasreddin Hoca, diğeri de Yahya Kemal Beyatlı özel sayısı idi.

Prof. Dr. Sedat Temur, Veysel ve Sami Öksüz, M. Ali Uz, M. Necati Elgin özel sayılarından sonra Nasreddin Hoca Özel Sayısı ile karşınızdayız. Kuşkusuz bu mütevazı cirmimizle Nasreddin Hoca gibi tarihe sığmayan bir değerimizi, şanına yaraşır ölçüde, anlatmak muhaldir. Bu sıkıntıya, bazen, yazısına sayfalarımız arasında yer veremediğimiz değerbilirlerin mahcubiyeti de eklenebilmektedir. Nitekim Nasreddin Hoca Özel Sayımıza ikisi kendine ait olmak üzere dört yazıyla teveccüh gösteren Muhterem Yrd. Doç. Dr. Hasan Özönder Hocamızın ancak bir yazısına bu sayımızda yer verebildik. Muhterem Hocamızın derin hoşgörüsüne mağruren, söz konusu diğer yazılarına müteakip sayımızda yer vereceğiz. Böylelikle müteakip sayımız da bu özel sayının devamı gibi olacaktır.

Nasreddin Hoca Özel Sayısı'na değerli katkılarından dolayı Saygıdeğer Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, Yrd. Doç. Dr. Hasan Özönder Hocalarımıza, Bilim Uzmanı Atiye Nazlı Hanıma ve Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü Bekir Şahin Beye teşekkürü bir borç biliriz.

Prof. Dr.
Saim Sakaoğlu

NASREDDİN HOCA'DAN LİDERLİK DERSLERİ

e-posta adresime, 03 Eylül 2007 günü, aşağıda tam metnini vereceğimiz bir mektup geldi. Doğrusu, hiçbir bağım olmayan bir dernekten böyle bir mektup almak beni sevindirdi. “Demek ki dedim, saygıyı, vefayı ve dürüst bilim adamlığını takdir eden insanlarımız hâlâ var.” Mektubu ve cevabını aşağıya alıyorum.

Sayın Saim Sakaoğlu,

Türkiye’de insan kaynaklarına yön veren ilk ve tek sivil toplum kuruluşu Personel Yönetimi Derneği’nin (PERYÖN) dergisi Popüler Yönetim (PY), Türkiye’de ve dünyada, insan kaynakları, yönetim, kişisel gelişim, eğitim, pazarlama, teknoloji vb ‘insan yönetimini’ ilgilendiren konularda dosyalar röportajlar, haberler ve araştırmalarla bugünün ve yarının gündemini takip ediyor. İki ayda bir okurlarıyla buluşan PY, Türkiye’nin orta ve üst düzey yöneticilerine doğrudan ulaşıyor.

Dergimizin yeni sayısında 15. Ulusal İnsan Yönetimi Kongresini ele alıyoruz. PERYÖN’ün düzenleyeceği kongrenin teması “Yönetim ‘a la turca’”. Kongre 31 Ekim-2 Kasım tarihleri arasında İstanbul Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı’nda gerçekleşecek. Kongrede “Nasreddin Hoca’dan Liderlik Dersleri” başlıklı bir panel de gerçekleşecek.

Kongreyi ele alacağımız dosya konumuzda sizin görüşlerinize de yer vermek istiyoruz. Bu amaçla size yönelteceğimiz sorular aşağıda yer alıyor. 5 Eylül Çarşamba gününe kadar soruları cevaplandırmanızı rica ediyoruz. Cevapların yanında yüksek çözünürlükte bir fotoğrafınızı da göndermenizi rica ediyoruz.

Teşekkürler
SORULAR

Bugünkü liderler Nasreddin Hoca’dan ne tür liderlik dersleri alabilirler?

Yönetime espri katmanın ne gibi geti-

rileri olabilir?

Yöneticiliği konu alan Nasreddin Hoca fıkraları var mı? Bunlardan birkaç tanesini bizle paylaşabilir misiniz?

Harika Balay
Muhabir

Mektubun bize tanıdığı cevap süresi çok kısa olduğu için, karşı tarafı bilgilendirecek cevabımızı 07 Eylül 2007 tarihinde gönderdik. Mektubumuz şöyle başlıyordu:

Sayın Harika Balay Hanımefendi,

Bir taşra üniversitesinden emekli olup araştırmalarını hâlâ sürdüren bir öğretim üyesini, görüşlerini almak için aramanız beni son derece duygulandırdı; inceliğinize ve beni sizlere tavsiye eden dostumuza, ki kim olduğumu bilmiyorum, teşekkür ederim.

Sorularınızı cevaplandırmak için en gerekli bazı bilgileri vermek istiyorum. Lütfen cevaplarınızın bu açıklamalarımın ışığı altında değerlendirilmesini ve yorumlanmasını istirham ediyorum.

Saygılarımla

*Melikşah Mah. Eviya Çelebi Cad.
Sevgi Sokağı, Şelale Konutları 15/2
42090 Meram-KONYA*

veya

P.K. 20

42040 Alaeddin-KONYA

(0332) 323 20 29

(0542) 574 39 14

Not: Üçüncü sorunun cevabı olan fıkraya örnekleri belgeç (faks) ile gönderildi. Fotoğrafım ise başka bir kanaldan bilgisyar ortamıyla ulaştırıldı. Gerekli bilgileri ve cevaplarımı aşağıda sunuyorum.

GEREKLİ BİLGİLER

Nasreddin Hoca Nasıl Bir İnsandır?

Bütün kaynaklar gibi biz de, Hoca ile

ilgili olarak hazırladığımız kitabımızda, onun kim olduğunu, kişiliğini, özelliklerini ve fıkralarını ele alıp değerlendirdik. İşte çarpıcı sonuçlar:

1. Bugün Hoca ile ilgili olarak anlatılan, kitaplarda yer alan fıkraların nerede ise yüzde 75'i onun değildir, onunla ilgili değildir. Çünkü:

a. Onun olmayan bu fıkralarda, sizin âdeta bir toplum önderi olarak algıladığınız Nasreddin Hoca bir hırsız olarak gösteriliyor.

b. Bir rüşvet alan olarak gösteriliyor.

c. Bir cinsi sapık olarak gösteriliyor.

ç. Ensest ilişki düşkünleri olarak gösteriliyor.

d. Yalancı olarak gösteriliyor.

e. Ahmak, aptal, salak olarak gösteriliyor.

(Fıkra gereği öyle görünmesi gerekenler hariç)

Araştırırsanız göreceksiniz ki Hoca daha neler neler oluyor! Mesela; zındık, sarhoş, vb.

Tarih boyunca çeşitli sebeplerle Hoca'ya ve onun düşüncelerine karşı çıkanlar, fikra üreterek Hoca'yı aşağıladılar, kötilediler. Bu fıkralar, yazmalara da alınarak âdeta geçmiş gibi gösterildi. Günümüzde Hoca araştırmacıları, bunları bir zenginlik olarak algılayıp onu üst kimlik olarak değerlendirdiler. Hoca ile ilgili olmayan fıkralar da alt kimlik aşuresini oluşturdu. Mesela; M.Ö. 620-560 yılları arasında yaşayan Ezop, M.S. 747-806 yılları arasında yaşayan Arap şairi Ebu Nuvas, 7-8. yüzyıllarda yaşayan Arap nüktedanı Cuba, vb. ile ilgili fikra, nükte ve olaylar Nasreddin Hoca adına bağlı olarak kitaplara alınıyor. (Son kırk yılda kaç cumhurbaşkanına, kaç başbakana böyle fıkralar yakıştırdı, onların haklarında özel kitaplar yayımlandı bir hatırlayalım.)

Daha acısı bazı üniversite hocaları da, Hoca ile ilgisi olmayan bu fıkraları sanki onunmuş gibi kabul edip onlardan hareketle Hoca'yı yorumlamaktadırlar. Yani Ebu Nuvas'ın nüktesinden yola çıkıp Hoca ile ilgili hüküm veriliyor.

'Nasreddin Hoca'dan Liderlik Dersleri' başlıklı panelimize katılacak olanlara elbette bu bilgiler gereksizdir, onlar bu bilgilere sahiptirler. Ancak, siz düzenleyicilerin bu konuda daha duyarlı olmaları için bu hatırlatmalara gerek görülmüştür.

Pertev Naili Boratav tarafından hazırlanıp Yapı Kredi Yayınları arasında yer

alan Nasreddin Hoca (İstanbul 1995) adlı kitabın dağıtımını yayınevince durdurulmuş, yayın sorumlusu (Enis Batur) da görevinden alınmıştı. Ancak kitabı ertesi yıl Edebiyatçılar Birliği aynen yayımlamıştı (Ankara 1996.) Bu kitaptan bazı örnek fıkraların konularını, **özür dileyerek yazıyorum.**

Hoca mescitte eşek düzmektedir (s. 125, nu. 138).

Kız kardeşiyle yatmak istemektedir (130/156).

Eşinin, gözü önünde başkalarıyla yatmasını hoşgörülle karşılamaktadır (119/112, 127/147).

Hoca, eşekten başka kedi düşkününü olarak da gösterilmektedir (117/105).

(Tekrar özür dilerim.)

Eğer Nasreddin Hoca bilgileri 'Bu Nasreddin Hoca'nın 'Liderlik Dersleri'ni tartışacaklarsa bir şey diyemem. Onun için öncelik hangi fıkraların gerçekten Hoca fıkrası olduğunun ayırt edilmesi gerekir. Biz, 2005 ve 2006 yıllarında iki baskı yapan Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler adlı kitabımızda bu ayrımlara özen gösterdik. Ve Hoca'ya ait olduğuna inandığımız 101 fıkrayı aldık. Ayrıca, 'Nerede bu güzel fıkralar?' denilmesin diye de 45 kadar 'ona bağlanan' bizce ona ait olmayan fıkrayı da aldık. Yukarıda maddeleştirdiklerimizden elbette örnek verilmedi. Ancak o tür fıkralara yer veren Hoca kitapları öğrencilerimize tavsiye edilmektedir.

Şimdi konumuza geçelim.

SORULAR VE CEVAPLARI

Bugünkü liderler Nasreddin Hoca'dan ne tür liderlik dersleri alabilirler?

Bugünkü liderlerin Hoca'dan liderlik dersleri alabilmeleri için, onlara gerçek Nasreddin Hoca fıkralarından oluşan bir kitap verebilmeliyiz. Meclis kürsüsünde veya meydanlarda verilen bazı örneklerin Hoca ile hiç ilgisinin olmaması bizi böyle düşündürmeye yönlendirmişti.

Aslında Hoca bir lider değildir; lider olmak için de çaba göstermemiştir. Onu lider olarak gören bizleriz. Bunu rağmen onun fıkralarından yola çıkarak liderlik vasıflarının olduğunu görüyoruz. Burada, hepimizin aklına, onun Timur'dan filini geri almasını istemesiyle ilgili fıkrası geliyorsa da Hoca ile Timur'un çağdaş olma-

maları görüşümüzü engelliyor. Burada, Hoca'yı biz bir lider olarak görmek istiyoruz. O hâlde onda var olan liderlik vasıflarına eğilmeliyiz.

Hoca, kararlarını verirken öncelikle düşünür, sonra en uygun olan cevabı verir. Biz bu düşünme payını, "Sakalını sıvazlayarak der ki..." şeklinde belirtmeyi uygun görüyoruz. Onun, "Pat" diye cevap vermesi bile bir düşünme payından sonradır.

Hoca sakin bir mizaca sahiptir. Olumsuzlukları bile sükunetle karşılar; öfkelenmez.

Hoca, bilemediği konularda, zorda bile kalsa, süre isteyerek doğruyu bulmaya çalışır. Günümüzdeki bazı politikacıların (Elbette lider durumunda olanları kasdediyoruz.) altta kalmamak için verdiği cevapların daha sonra yanlış olduğu ortaya konulmaktadır.

Hoca, kendisini takdir edemeyenleri farklı bir davranış biçimiyle hem uyarır, hem de cezalandırır. Böylece karşı taraf yaptığının yanlış olduğunu algılar.

Hoca, günümüze kadar değişerek gelse bile, bölge ağzının inceliklerinden yararlanarak herkese anlayabileceği bir dille seslenebilen bir insandır.

Yönetime espri katmanın ne gibi getirileri olabilir?

Hiçbir konuşma espri katılmadan gerçekleştirilemez; gerçekleşirse bile verimli olamaz. Çünkü en güzel konular bile bir süre sonra tekdüzelik yaratmaya başlar. Onun için iyi bir liderin dağarcığında fıkraya tiplerinden örnekler olduğu kadar atasözleri, mâni, tekerleme vb. örnekler de bulunmalıdır. Böylece dinleyiciler yeni bir hızla dinlemeye başlayacaktır. Çünkü sözünün yarattığı nükte ortamı, uyuyanları

demeyelim ama dalgınlaşanları yeniden lideri dinlemeye bağlayacaktır.

Kürsüde dinî konularda bilgi veren vaizlerin dağarcıklarında dinî olayların, kıssaların yanında fıkraların da bulunduğunu unutmamalıyız.

Fıkra anlatma yoluyla lider şu getirilere ulaşabilir:

Dinlenilmesini kolaylaştırmıştır.

Anlattığı konunun kolaylıkla anlaşılmasını sağlamıştır.

Kültür yayıcılığı yapmıştır.

Dinleyicilerine örneklik etmiştir.

Yöneticiliği konu alan Nasreddin Hoca fıkraları var mı? Bunlardan birkaç tanesini bizimle paylaşabilir misiniz?

Doğrudan doğruya Hoca'yı bir yönetici olarak gösteren pek az fıkraya vardır. Bunlardan beş tanesini kitabımızdan alarak sunuyoruz.

(Bu fıkralar; bizim **Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler** (Ankara 2005 ve 2006) adlı eserimizden alınıp belgeç (faks) ile Harika Hanım'ın el-mek (mail) adresine gönderilmiştir. Fıkra sonundaki sayılar kitabımızın sayfalarına işaret etmektedir.)

***

BUĞUNUN PARASI

Akşehirli yoksulun biri ancak kuru ekmele karnını doyurabilmektedir. Bazen de, biraz daha farklı bir tad almak amacıyla ekmeğini bir aşçının tenceresinden yükselen buğuya tutmakta, onunla yumuşatmaktadır.

Aşçı bir gün bu yoksul adamın yakasına yapışıp para ister:

"Buğumun parasını ver!"

Sonunda aşçı şikâyetçi olur ve soluğu kadıda alırlar. O sırada Nasreddin Hoca da gölge kadısı olarak görev yapmaktadır:

"Nedir şikâyetiniz?"

Aşçı başlar anlatmaya... "Böyleyken böyle..."

Yoksul adam da anlatır, "Şöyleyken şöyle..."

Hoca kararını vermiştir. Aşçıyı yanına çağırır ve iki avucunun arasına aldığı iki üç altını onun kulağının dibinde sallayıp sesler çıkartır. Sonra da dönüp kararını bildirir.

"Al bakalım paranı... Buğuyu satan paranın sesini alır." (s. 57)

DÜNYANIN ORTASI

Hoca bu, her şeyi bilecek ya... Bir gün 'Pat' diye soruverirler:

"Hocam, şöyle bakalım; dünyanın ortası neresidir?"

O hiç beklemeden cevabını verir:

"İşte burası, benim durduğum yer..."

Hazar bulunanlardan biri hemen itiraz eder:

"Aman Hocam, hiç öyle olur mu Allah aşkına?.."

Gevezeleri susturduğundan emin olan Hoca, bir hamle daha yaparak cevabını pekiştirir:

"İnanmıyorsanız ölçüverin." (s. 68)

HINK DEYİCİ

Nasreddin Hoca'nın gölge kadısı olduğu günlerdir. Karşısına gelen iki kişi birbirinden şikayetçidir:

"Kadı Efendi, ben bu adamdan davacıyım. Sebebine gelince, bu adam dağda odun kesiyordu. Ben de yanında idim. Onun baltayı her indirisinde ben de 'Hink!' diyordum. Adamın işi bitti, hinklerimin parasını istedim, vermedi. Alacağımı istiyorum. Kadı Efendi..."

Hoca bir oduncuya bakar, temiz bir insana benziyor; bir de hink deyiye bakar, gözü pek tutmaz. Hoca oduncudan borcunu ödemesini ister:

"Sen bu adama on akçe borçlusun, ver bakalım!"

Şaşkın oduncu itiraz eder ama on akçeyi de Kadı Efendiye verir. Kadı paraları alır, bir taş zemine paraları birer birer bırakarak ses çıkarmasını sağlar. Sonra da hink deyiye seslenir:

"Haydi bakalım, hinklerinin ücretini aldın; git artık!"

"Ama Kadı Efendi, ben paraların sadece seslerini duydum..."

Kadı Efendi bir yandan paraları oduncuya geri verirken bir yandan da hink deyiye seslenir:

"Daha ne istiyorsun be adam... Hink demenin ücreti ancak böyle ödenir!" (s. 82)

HIRSIZIN SUÇU YOK MU?

Bir gece Nasreddin Hoca'nın evine hırsız girer. Adam evde ne bulduysa alıp götürür. Sabahleyin Hoca bakar ki evde pek çok eşyası yok. Durumu öğrenen komşuları Hoca'yı teselli edecekleri yerde başlarlar ona yüklenmeye.

"Hocam, uykun da pek ağırmiş gali-

ba!"

"Ah Hocam ah, şu pencerelere bir demir bile taktırmadın!.."

"Sana kapı kilidinin eskidiğini kaç defa söyledim!.."

Bütün konuşmaları sabırla dinleyen Hoca dayanamayıp patlar:

"Be ağalar, haydi dediklerinizin hepsi doğru; ya hırsızın hiç mi suçu yok!" (s. 87)

ÖLÇÜP BİÇMİŞ

Bir gün Hoca yolda giderken birkaç tanıdığıyla karşılaşır. Selâmlaşmadan sonra içlerinden biri hemen söze başlar.

"Hocam, biz anlayamadık; sen bilgin adamsın, bilirsin. Acaba dünya kaç arşındır?"

Hoca şöyle sakalını sıvazlayıp vereceği cevabı düşünürken uzaktan bir cenazenin götürülmekte olduğunu görür. Kurnaz tanıdıklarına en iyi cevabı o verecektir!

"Bu sorunuzun cevabını ben de verebilirim ama şu gideni görüyor musunuz. İşte o ölçmüş, biçmiş, gidiyor!" (s. 122)

***

Bizim bu yazımız, derneğin yayın organı olan *PY/Popüler Yönetim Dergisi'* nde (17, Ağustos - Eylül 2007, 17), bu yazımızın başlığı altında aşağıdaki şekilde yer almıştır.

Nasreddin Hoca'dan liderlik dersleri

15. Ulusal İnsan Yönetimi Kongresi'ndeki en ilginç oturumlardan biri Türkiye'nin dünyaya mal olmuş mizah ustası Nasreddin Hoca'nın liderlik becerilerinin anlatılacağı 'Nasreddin Hoca'dan Liderlik Dersleri' olacak. Oturu-

mun konuşmacısı 'Nasreddin Hoca'nın Liderlik Rehberi' adlı kitabın yazarı Peter Hawkins.

Kongre öncesinde, Nasreddin Hoca konusunda pek çok çalışmaya imza atmış, halk edebiyatı ve halkbilimi alanında Türkiye'nin önde gelen isimlerinden Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile görüştük. 'Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler' kitabının yazarı Sakaoğlu, "Aslında Nasreddin Hoca bir lider değildir, lider olmak için de çaba göstermemiştir. Onu lider gören bizleriz. Ancak onun fıkralarından yola çıkarak liderlik vasıflarının olduğunu görüyoruz" diyor. Sakaoğlu bu vasıfları şöyle sıralıyor:

Hoca, kararlarını verirken öncelikle düşünür, sonra en uygun olan cevabı verir.

Biz bu düşünce payını, "Sakalını sıvazlayarak der ki..." şeklinde belirtmeyi uygun görüyoruz. Onun, "Pat" diye cevap vermesi bile bir düşünme payından sonradır.

Hoca sakin bir mizaca sahiptir. Olumsuzlukları bile sükunetle karşılar; öfkelenmez.

Hoca, bilemediği konularda, zorda bile kalsa, süre isteyerek doğruyu bulmaya çalışır. Günümüzdeki bazı lider durumda olan politikacıların altta kalmamak için verdiği cevapların daha sonra yanlış olduğunun ortaya çıktığını hatırlatmak isterim.

Hoca, kendisini takdir etmeyenleri farklı bir davranış biçimiyle hem uyarır hem de cezalandırır. Böylece karşı taraf yaptığının yanlış olduğunu algılar.

Hoca, günümüze kadar değişerek gelse bile, bölge ağzının inceliklerinden yararlanarak herkese anlayabileceği bir dille seslenebilen bir insandır.

Sakaoğlu, bir yöneticinin espri katarak konuşmasının getirilerini şöyle ifade ediyor: "Espri katılmadan gerçekleştirilen konuşmalar verimli olamaz, çünkü en güzel konular bile bir süre sonra tekdüzelik yaratmaya başlar. Bu nedenle iyi bir liderin dağarcığında fıkra tiplerinden örnekler olduğu kadar atasözü, mâni, tekerleme vb. örnekleri de bulunmalıdır. Böylece esprili sözün yarattığı nükte ortamı, dalgınlaşmaları yeniden lideri dinlemeye yöneltir. Fıkra anlatma yoluyla lider, dinlenilmesini kolaylaştırır, anlattığı konunun kolaylıkla anlaşılmasını sağlar, kültür yayıcılığı yapmış olur."

Aczimin Gıryesi

Gülerek Düşünmek

Gülmek kalbi dinçleştirir diyorlarsa da inanmam,
Düşünmeyi akla zarar sayanlara da aldanmam.
Doğrusu, gülerek düşünebilmektir lakin o da
Hoca'nın fıkralarıyla olur, başka yol yok, sanmam.

Ahmet Sevgi

Nasreddin Hoca'nın Romanlaştırılmış Hayatı

Blm. Uzm. Atiye NAZLI

Dünya mizah edebiyatının şüphesiz önde gelen adlarından biri olan Nasreddin Hoca'nın fıkralarından yola çıkılarak hayatıyla ilgili pek çok roman oluşturulmuştur. Türk yazarlarının yanında yabancıların da bu konuda eser ortaya koyduklarını biliyoruz. Biz bu yazımızda çalışmaların bazılarını değerlendirecek, pek ele alınmayan bu konuyu gündeme taşıyacağız. Aşağıda bu kitapların bazılarını yayın tarihleri esas alınarak tanıtlacağız.

Türk yazarları arasında konuya eğilenlerin en eskilerinden biri Kemalettin Şükrü [Orbay]'dür. O, Hoca'nın fıkralarını yaş dönemlerine göre düzenleyip üç cilt halinde yayımlamıştır. Aynı yazar, ayrıca dördüncü bir kitap daha hazırlamış ve konu olarak da Nasreddin Hoca ile Timur arasındaki fıkraları ele almıştır.

Biz, dört kitabı ayrı olarak tanıtmak yerine, ilk ikisini yazarının kaleminden özetleyecek, üçüncüsünü ise tanıtacağız.

Nasrettin Hoca / Çocukluğu ve Mektep Hayatı (Dış kapak, Nasrettin Hoca / Çocukluk ve Mektep Hayatı, İstanbul 1930 (2. bs. 1931), Kanaat Kütüphanesi, 79 s. Amedi Matbaası.

Nasrettin Hoca'nın çocukluk ve mektep hayatına ait olan birinci kitabımızda Hoca'nın daha pek küçük yaşta iken başlayan yaramazlıkları arasında nasıl yaşadığını yazmış, o zamana ait lâtife ve fıkralarını çocukluk hayatı arasında zikretmiştik. (Orbay, İhtiyarlık ve Kadılık Hayatı, 3)

Nasreddin Hoca / Gençliği ve Medrese Hayatı, İstanbul 1930 (2. bs. 1931), Kanaat Kütüphanesi, 80 s. Amedi Matbaası.

Gençlik ve medrese hayatını gösteren ikinci kitabımız ise Nasrettin Hoca'nın artık köyünden çıkıp tahsil için Konya medresesine geldiği zamana musadiftir. Hoca burada genç arkadaşları arasında uzun zaman tahsil hayatı yaşamış ve o zamanın medrese mollaları için en çok arzu edilen (cerre çıkmak) emeline Konya'da iken kavuşmuştur. İkinci kitabın fıkraları işte bu gençlik çağındaki hayatını tasvir ediyor. (Orbay, İhtiyarlık ve Kadılık Hayatı, 3)

Üçüncü kitabı, *Nasrettin Hoca İhtiyarlığı ve Kadılığı* adını taşımaktadır. Ancak kitabın

dış kapağında bu ad yer alırken iç kapağında, *Nasrettin Hoca İhtiyarlık ve Kadılık Hayatı* adı yer almaktadır. Kanaat Kütüphanesi, Amedi Matbaası'nda 1931 yılında yayımlanan eser, 80 sayfa ve 25 tane resimden oluşmaktadır.

Hoca'nın son dönemini içine alan *İhtiyarlık ve Kadılık Hayatı*'nda yazarımız, Hoca'nın fıkralarından yola çıkarak ihtiyarlık dönemini hikâyeleştirmiştir. O, bu eserinde Konya'daki eğitimini tamamlayıp, kadılık yaptığı dönemi, köyüne dönmesini ve Hoca'nın evliliklerinden bahsetmektedir. Evlilik diyoruz, çünkü yazara göre Hoca'mız dört kez evlenmiştir. Ve bu evlilikleri Hoca'ya uygun olmayan eşler iledir. Dört evliliği boyunca da eşlerinden çok çekmiş ve evlendiği kadınlardan yana Hocamızın yüzü hiç gülmemiştir. Ancak Hoca bu, yine de evliliklerini sürdürmüş, eşi ölmeden başka bir kadınla evlenmemiştir. Yazarımız bu konuyu onun fıkraları ile anlatmıştır. O, hayatı sona erip ebedî âleme giderken bile nüktedanlığın hiçbir şey kaybetmemiştir.

Kemalettin Şükrü [Orbay]'nın, dördüncü kitabının adı, *Nasrettin Hoca ve Temirlenk*'tir. Bu kitabı da, Hoca üzerine yaptığı kaynak taraması ve araştırmalarıyla tanınan Dr. Mustafa Duman'ın kaleminden tanıtıyoruz.

"Nasrettin Hoca ve Temirlenk, (Dış kapakta: Nasrettin Hoca ve Timurlenk), Kemalettin Şükrü [Orbay], Kanat Kütüphanesi, Amedi Matbaası K.S. No: 70, İstanbul, 47 s. Resimli, ciltli: 19x13 cm. (1)

Kitapta, Nasreddin Hoca'yla Timur (Temirlenk) arasında geçtiği söylenen fıkralar bir roman şeklinde birleştirilmiştir. Kitapta 16 resim bulunmaktadır." (2)

Kitabını tanıtacağımız diğer bir yazarımızın adı Ragıp Şevki Yeşim'dir. Eserinin adı, *Nasrettin Hoca (Dünyayı Güldüren Adam, Bütün Fıkralarıyla Hayatı)* adını taşımakta olup, iç kapakta *Nasrettin Hoca (Bütün Fıkralarıyla Hayatı)* olarak geçmektedir. Türkiye Yayınevi tarafından 1966 yılında İstanbul'da basılan eser, 392 sayfa olup resimlidir.

Eser Önsöz ile başlayıp iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm İki Molla adını

taşımaktadır. İkinci bölümü ise 21 kısımdan oluşmaktadır.

Birinci bölüm, Hocamızın ailevi bilgileri, eğitim hayatı ve Konya'ya gelişi de dâhil olmak üzere fıkralarına dayalı olarak hikâyeleştirilerek anlatılmaktadır.

İkinci bölümün başladığı yer ise Hoca'nın tekrar Akşehir'e dönüşü yani asıl ününe kavuştuğu bölümdür. Bu bölüm;

Dünya Evine Giverken, Hey Hoca, İşte Köroğlü, Doyumu Olmayan Aşk, Tek Ayak Üstü Namaz, Hoca Baba Oluyor, Hocanın Yolculuğu, Hay Çok Yaşa Hocaefendi, Allah Taksimi, Hocanın Aile Hayatı, Buyurun Çorba Yemeğine, Açlık mı Allah Vermesin, Büyük Müjde, Hocanın İnce Ticareti, Ah Gidi Gençlik, Sivrihisar Kadılığına Doğru, İlk Göz Dağı, Sivrihisarlıların Helvası; Devlet Gitti Elden! Hoca, Hem Davacı, Hem Kadı; Yeniden Yollara Düştü, Nasrettin Hoca Yeniden Akşehir'de; Akşehir Dehşet İçinde adlı kısımlardan oluşmaktadır. Her kısım Hocamızın bir fıkrasının adı ile anılmaktadır. Her kısmın adında mutlaka Hocamızın bir fıkraya dayalı hikâyeleştirilerek okuyucuya sunulmaktadır.

Dr. Mustafa Özcan, *Yeşil Akşehir* adlı dergide yayımladığı *Ragıp Şevki Yeşim'in Tespitleriyle Nasreddin Hoca* adlı yazısını üç ayrı sayıda yayımlamıştır. Özcan, bu çalışmasında yazarın eserini tanıtmakta ve içeriğinden bahsetmektedir.

“Ragıp Şevki Yeşim, Nasrettin Hoca'nın kişiliği üzerinde titizlikle durmuştur. Onun hayat hikâyesini kronolojik bir şekilde ve tarihi çerçeveye dikkat ederek anlatmış, doğumuna çocukluğuna, aile çevresine dair fazla teferruata girmemiştir...” (3)

Nasreddin Hoca ile ilgili tanıtacağımız diğer bir çalışma ise Burhan Felek'in *Nasrettin Hoca* adlı eseridir. Felek, bu kitabını Milliyet yayınlarından 1982 yılında, 160 sayfa olarak yayımlamıştır.

Kitap iki bölümden oluşmaktadır. Yazar,

daha önce gazetelerde Hoca ile çıkan yazılarını toplamış, belgeleri ve fıkralarını bir araya getirerek iki bölümde yaklaşık 200 fıkraya örneğine yer vererek bu çalışmayı hazırlamıştır. Birinci bölüm, Hocamızın hakkında belge ve bilgilere dayalı hayat hikâyesidir. Felek, Hocamızın fıkralarını bu bölümde yazısının içerisine dağıtarak doğrudan metin vermek yerine, yeri geldikçe örneklerini sıralamaktadır. Bu örnekler onun hayatından kesitlermiş gibi verilerek sanki Hocamızın bu fıkraları yaşadığı izlenimi verilmiştir. Hatta Hoca ile Timur'un çağdaş olmadığı bilgisine sahip olmasına rağmen, önemli olanın Hoca'nın yaşadığı dönemin değil, Hoca'nın halkımıza ne anlam ifade ettiğidir, düşüncesiyle bu fıkralara da yer vermektedir. O güne kadar derlenen fıkraların hepsinin Hoca'ya ait olamayacağından bazılarını eleğini ve kendi tespitlerine göre Hoca'ya ait olduğunu düşündüğü fıkraları kitabına aldığını da eserinde belirtmektedir.

Hocamızın hayatını romanlaştıran bir diğer yazarımız Nail Tan'dır. Nail Tan'ın kaleme aldığı eserinin adı, *Nasreddin Hoca Senfonisi*'dir. Bu eser, Ürün yayınları tarafından Mayıs 2006, Ankara'da yayımlanan eser, 152 sayfadır.

Nail Tan, Nasreddin Hoca'nın fıkraları ile onun hakkındaki belgeleri birleştirerek bir roman yazmıştır. Romanda geçen gerçek kişiler hakkında verilen bilgiler, o kişileri tanıtmaya yöneliktir. Bu şekilde verilen bilgiler doğrultusunda roman, yazılan bilgileri ve Hoca'nın hayatını daha gerçekçi ve okuyucuyu da bilgilendirme amacını taşımaktadır.

Yazarımız hazırladığı eserinde olayları tarih ve yer belirterek realist bir roman örneği göstermiştir. Nail Tan'ın, eserinin içeriği Hoca'nın ailevi bilgileri, babasının mesleği, ilk çocukluk dönemi, eğitim hayatı, Sivrihisar'a taşınması, Konya'daki medrese hayatı, Hocası Seyyid Mahmud Hayranî, Gölge Kadılığı yaptığı dönem, memleketine dönüşü, ilk evliliği, ikinci evliliği, çocukları, kız kardeşi, yaptığı işler ve olaylar, Moğol İstilasası ki Timur ile değil Mengü Timur ile yaşadığı olaylar, Konya'da II. İzzettin Keykavus, Mevlâna, Sarı Saltuk ile olan konuşmaları, ayrıca Yunus Emre'nin şiirlerini okuması; Karamanoğlu Mehmet Bey'in ünlü sözünü duyan, uygulayan bir âlim olarak anlatılmaktadır. Bu anlatımları ise Hocamızın fıkraları ile birleştirerek; onun hayatına farklı bir bakış açısı getirmiştir.

Ancak eserin en ilgi çekici yanı; Hocamızın ebediyete intikal etmeden önceki son zamanlarını, fıkraları ile bu kadar güzel anlatmasıdır.

Hocamız öldükten sonra Türk halkının Nasreddin Hoca'sını unutmuyarak onun fıkralarını daha doğrusu olaylara yaklaşım tar-

zını ve yüzündeki gülümsemeyi unutmaya-
rak yüzyıllarca devam eden ününün
hikâyesidir. Nail Tan, bu durumu şu şekilde
ifade etmiştir:

“Akşehirli bir Timur’un zulmünden benim
benim inliyordum. Şehrin yarısı yanmış yıkılmış-
tı. Moğollar, camileri bile ateşe vermekten çek-
kinmiyorlardı. .... Akşehir Müftüsü Ebubekir
Efendi, şehrin eşrafiyla dertleşiyordu:

-Abı Nasreddin Hoca gibi bir adamımız
daha olsaydı ne iyi olurdu. O Timur’un atası
Mengü-Timur’u nasıl dize getirmişti? Ne der-
siniz, gidip Hoca’nın türbesini ziyaret edelim.
Allah’a şefaateçi olup bizi bu beladan kurtar-
ması için bol bol ruhuna fatiha gönderelim,
dualar eyleyelim.

.....

Müftü, ertesi gün öğle namazından sonra
eşrafi yeniden topladı. İlk sözü kendisi aldı:

-Biliyor musunuz? Gece Hoca düşüme gir-
di. “Ben olsam Timur’a şunu yapardım, onu
dünyaya rezil ederdim!” diye başladı anlatma-
ya: .....” (4)

Bunu söyleyen sadece Müftü değildi,
şehrin ileri gelenlerinin dilinde Nasreddin
Hoca’yı rüyasında görenler birer birer anlat-
maya başlamışlardı. Bu olay da gösteriyor ki
Hocamız aslında nerde zorda kalan, yardım
isteyen biri olsa onlara nükteleriyle yardım
ediyordu.

Nail Tan’a göre Hocamızın dört çocuğu
ve 12 torunu olmuştur ve torunları da Hoca-
mızın izinden giderek kadılık ve müderrislik
görevlerine geldiklerini, kitabın sonunda an-
latarak eserini tamamlamıştır.

Nasreddin Hocamızın hayatını roman-
laştıran bir diğer yazarımız, Osman Çelik’tir.
Osman Çelik, *Nasreddin Hoca* adlı eserini ilk
olarak 1999 yılında yayımlamıştır. Ancak
bizim elimizde Türkiye Diyanet Vakfı Yayın-
larının 2007 yılında Ankara’da yayımladığı
ikinci baskısını tanıtacağız.

Eserimiz, 425 sayfa olup, 14 bölümden
oluşmaktadır. Osman Çelik, Hocamızın hay-
yatını hikâyeleştirirken özellikle dikkat ettiği
konu, birebir dönem tarihî olaylarını ver-
mesidir. Özellikle Hoca’mızı tarihi kesin olan
olayların içinde göstermiştir. Hocamızın hay-
yatını anlatırken daha çok tarihî bilgileri
kullanmıştır. Fıkralarına ise çok az yer vere-
rek, dönemin siyasî olaylarını aydınlatmıştır.
Kitabın içeriğinde Hocamızın ailesi hakkın-
da bilgiler, çocukluğu, eğitim hayatı, Sivrihis-
sar ve Konya’daki medrese hayatı, memleke-
tine dönüşü, evlilikleri, çocukları, yakın ar-
kadaşları, akrabaları vb. konularda bilgi ver-
mektedir.

İncelediğimiz beş kitap (romandan)
edindiğimiz bilgilerin ortak taraflarını ve
farklı yanlarını değerlendirdiğimiz zaman
aşağıdaki gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Beş kitabımızda da Nasreddin Hocamızın

zın annesinin adı Sıdika, babasının adı
Abdullah’tır. Babasının mesleği köy imamlı-
ğıdır. Nasreddin Hoca ilk eğitimini babasın-
dan almıştır. Sonra Sivrihisar’a gitmiş, med-
rese eğitimi görmüştür. En son olarak
Konya’ya gitmiş ve orada eğitimini tamamlamış-
tır. Burada “Gölge Kadılığı” yapmış ve
köyüne dönmüştür. Ancak daha sonra
Akşehir’e yerleşmiştir. Bu eserlerin hepsinde
Hocamızın evlendiği bilgilerine ulaşmakta-
yız. Ancak bir romanda dört defa evlendi-
ğinden bahsedilirken bir diğerinde iki defa
evlendiği, fakat bu evliliklerinin eşleri öldük-
ten sonra gerçekleştirdiğinden bahsedilmek-
tedir. Sadece Osman Çelik’in romanında
Hocamız evli iken ikinci bir eşle evlilik yap-
mıştır. Eşinin isimleri konusunda da farklı
bilgiler vardır. Atike, ortak isimlerden biri-
dir.

Eserlerin farklı tarafları ise birinde Ho-
camızın maddi olarak zengin olmadığından
bahsedilirken bir diğerinde ise fakirliğinden
bahsedilmektedir. Babasının ileri görüşlü ol-
duğundan bahsedenler de vardır, aksini söy-
leyenler de..

Ancak tanıttığımız bu beş eser de Hoca-
mızın hayata olumlu bakan, yaptığı işi layık-
ıyla yapan, anlattığı ve yaptığı nükteyi bir-
er ders verme amacı olarak kullanan ve ileri
görüşlü bir din adamı olarak tanıtmaktadır.
Eserlerimizde edindiğimiz sonuç ise Hoca-
mızın dünya durdukça fıkralarıyla var olaca-
ğı ve herkese yol göstereceğidir.

Hemşehrimiz Mehmet Önder’in de de-
ğişik tarihlerde ve değişik adlarla yayımlanan
bir kitabı vardır: *Güldüren Gerçek / Nasred-
din Hoca’nın Hayat Hikâyesi*, Akşehir 1964,
88 s. Bu kitabı ve öbür baskılarını başka bir
yazımızın konusu olarak ele alacağız.

NOTLAR

1. Dr. Mustafa Duman, “Yeni Yazı İlk Nasreddin Hoca Kitapları III”, *Müteferrika*, Yaz 2001, 19, 243.
2. agm., 244.
3. Dr. Mustafa Özcan, “Ragıp Şevki Yeşim’in Tespitleriyle Nasreddin Hoca [3]”, *Yeşil Akşehir*, 12.
4. Nail Tan, *Nasreddin Hoca Senfonisi*, Ankara 2006, 143-144.

Yrd. Doç. Dr.
Hasan ÖZÖNDER

44 YIL ÖNCEKİ BİR NASREDDİN HOCA ŞENLİĞİ

Rahmetli babam ve babası, Akşehirlidir. Merkezde ve yakın köylerinde birçok hısım ve akrabamız var. Ben Konya'da doğmuşum; Ama Akşehir'le derin bir gönül bağım var. Çocukluğumdan beri, sınıf geçme mükâfata olarak veya büyüklerimizin sıla-i rahîm geleneği ile hemen her yıl yaz tatillerinde Akşehir'e giderdik. Oradan da bize çok gelenler olurdu. Hıdırlık'ı; Erik, kiraz, vişne, şeftali, kayısı bahçelerini, Şarлак Suyu'nu, Tandır kebabını; Ulu Camii, İmaret'i, Taş Medrese'yi, Seyyit Mahmut Hayranî'yi, Baba Nimetullah Nahcuvânî'yi, Nasrettin Hoca Türbesi'ni, Millî Mücadele Karargâhı'nı, hiç unutmadım. Akrabalarımızın bulunduğu Engili, Bermende, Apsarı köylerinde tatlı çocukluk hatıralarım var.

Bunca yakınlık sebebiyle, öğrencilik yıllarımdan itibaren, son on, on beş yıla gelinceye kadar, her yıl yapılan "Nasrettin Hoca Şenlikleri"ni, bizzat katılarak takip ederdim. Gerek yurt içinden ve gerekse yurt dışından gelen birçok ilim, fikir ve sanat adamını bu vesile ile tanıdım. Bu kutlamalar arasında nedendir bilmem, bundan 44 yıl önce, 1964 yılında yapılanı bende daha fazla iz ve hatıralar bırakmış. Arşivimdeki il-

gili zarfı açınca, o yıl yapılan törenlere dair birikimin daha fazla olduğunu gördüm. Program hayli geniş ve kapsamlıydı. Tuttuğum notlar, çektiğim fotoğraflar, gazete makaleleri, haber kupürleri, diğer yıllara göre hayli fazla. İsmail Karaahmedoğlu'nun "İlgaz" Dergisi, güzel bir özel sayı (Yıl: 3, sayı: 35, Ağustos 1964, 23 sayfa) yayımlanmış. İçinde: İlgaz'ın, "Nasreddin Hoca Şenlikleri"; Şükrü Kurgan'ın, "Nasreddinsiz Bir Türk Âlemi Siyah Bir Gece Sonsuzluğa Kadar Tebessümsüz Kalacak, İstirap Çekecektir"; Kemal Zeren'in, "Sanat, Basın ve Hoca"; Ömerlili'nin, "Nasreddin Hoca Konusunda Abdülbaki İle Konuşma"; Belgrat Üniversitesi'nden Lyubinko Raykoviç'in, "Hiçbir Nasreddin Hoca Koleksiyonunda Yayımlanmamış Olan Obri Gölü Civarında Makedonya'da Derlenmiş Nasreddin Hoca Fıkraları"; Prof. Dr. Şinasi Altundağ'ın, "Nasreddin Hoca'nın İlim Cephesi Hakkında"; A.Refik Gür'ün, "Dünyaya Nasreddin Hoca Gözü İle Bakmak"; İsmail Karaahmedoğlu'nun "Nasreddin Hoca'nın Eğitsel Değeri"; A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nden Süleyman Arısoy'un, "Nasreddin Hoca'nın Kişiliği ve Felsefesi"; Vehmi Cem Aşkun'un, "Halk Adamı Hoca Nasreddin" yazıları var. Son sahifede, "Nasreddin Hoca Bibliyografyası"na yer verilmiş. Ayrıca, Halide Nusret Zorlutuna'nın, "Nasreddin Hocam"; Abdullah Rıza Ergüven'in, "Yavuz Hırsız"; Osman Atılâ'nın, "Akşehir'de Akşam Üstü"; Vehbi Cem Aşkun'un, "Akşehir ve Hocamız" şiirleri de bulunuyor.

4-10 Temmuz 1964 tarihleri arasında yapılan o yılki törenlere, çok değerli

konuşmacılar katıldılar. Akşehir, gayet güzel hazırlanan ve başarı ile yürütülen bir şenlik daha yaşadı. Caddeler, meydanlar bayrak ve afişlerle süslenildi. Halk büyük alâka gösterdi, coşku ile takip etti.

İlk gün, Mehter Takımı ile yöresel kıyafetli Akşehirli kızlar, misafirler, coşkun bir kalabalıkla birlikte topluca Hoca'nın türbesine giderek onu, molları ile birlikte, kaşığı ve kepeçeyi alıp, şenliklere katılmaya davet geleneğini tekrarladılar. Cadde ve meydanlarda, Hoca'nın fıkraları canlandırıldı. Folklor gösterileri yapıldı.

İkinci gün, Akşehir gölüne yoğurt çalındı. Turizm ve Tanıtma Bakanı Ali İhsan Göğüş, Kaymakam Ali Hasan Özer, Belediye Başkanı Hüseyin Şükrü İlicak, Nasrettin Hoca Derneği Başkanı Cevdet Köksal konuşma yaptılar. Hoca'nın fıkralarını canlandıran gençlerin gösterileri ile birlikte, coşkun bir katılımı, tekrar türbe ziyaretine gidildi. Burada Mehmet Önder, güzel bir konuşma yaptı. Hıdırlıkta Kastamonu, Silifke, Kırklareli, Türk Devrim Ocakları, Söğüt Folklor Ekipleri gösteri icra ettiler. Açık havada düzenlenen şiiir saatinde Sadi Cumbul, İsmail Karaahmedoğlu, Feyzi Halıcı, Osman Atılâ, Tahir Kutsi Makal, Halide Nusret Zorlutuna, şiiirlerini okudular.

Üçüncü günkü açık oturuma Prof. Dr. Sadi Irmak, Refi Cevat Ulunay, Aziz Nesin, Mahmut Makal, Akşehir'de bulunmadıkları için gelemediler. Sadi Cumbul, Kemal Eke, Halit Kıvanç, Prof. Dr. Nurettin Sevin, İsmail Karaahmedoğlu, Cahit Öztelli oturumda birer konuşma yaptılar.

Dördüncü gün, Prof. Dr. Şinasi Altındağ, Prof. Dr. Şükrü Kurgan, Osman Atılâ yer aldılar.

8 Temmuz'da, Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, Adnan Veli, Halit Kıvanç, Sadi Cumbul, İsmail Karaahmedoğlu, Ali Rıza Alp konuşular.

Ertesi gün de, Abdülbaki Gölpınarlı, Halit Kıvanç, Vehbi Cem Aşkun, oturuma konuşmacı olarak katıldılar.

Geceleri, tiyatro, temsil ve Seymen gösterileri izlendi. Kent Oyuncuları, "Derya Gülü", "MaryMary", "Nalınlar"ı, büyük bir başarı ile oynadılar. Ankara Meydan Sahnesi, "Zafer Madalyası", "New York'ta Bir Pazar", "Silbaştan"ı sahneye koydular.

Her yağmur mevsiminde Akşehir'de büyük kayıplara sebebiyet veren sel baskınlarını önlemek için, Sultan Dağı'nın yukarısındaki vadinin eteklerine dikilen ağaçlandırma faaliyetlerinin yer aldığı "Erozyonu Önleme Bölgesi"ne gezi düzenlendi. Vanvan Deresi'nde piknik yapıldı. Ertesi gün, piknik ve inceleme gezisi için Maruf Köyü'ne gidildi.

Şenliklere, İstanbul basını, temsilcileri ile yakından izledi. "Yeni İstanbul" gazetesi, özel muhabir olarak Hüdaî Bayık'ı gönderdi. Bayık'ın telefonla geçtiği haberler her gün çıktı. Dönüşünde, 11-12 Temmuz tarihlerinde iki günlük bir yazı dizisi de yayımladı.

Görülüyor ki program hayli zengin ve renkli. Kültür ve sanat faaliyetleri, herkesi dinlendirip, eğlendirdi. Unutulmaz hatıralar bıraktı. İlmî oturumlarda Nasrettin Hoca, çeşitli yönleriyle ele alınıp, incelenildi. İdareciler, misafirlerini en iyi şekilde ağırlayıp, Akşehir'i en güzel biçimde tanıtmaya çalıştılar. Akşehirli, sahip oldukları değerlerin büyüklüğünü daha iyi anladılar. Yerli-yabancı katılımcılar, gösterilen ilgiden dolayı son derecede memnun ve mütehasis olarak ayrıldılar.

- 1- Mehmet Kulu (N. Hoca Der.)
- 2- Halit Kıvanç (Milliyet)
- 3- Hüdaî Bayık (Yeni İstanbul)
- 4- Muammer İnci (N. Hoca Der.)
- 5- Cevdet Köksal (N. Hoca Der. Bşk)
- 6- Hasan Sayın (N. Hoca Der.)
- 7- Sadi Cumbul (Akş. Orta. Ok. Md.)
- 8- Adnan Veli (Mizahçı)
- 9- Vehbi Cem Aşkun (Yazar)
- 10- Adnan Yedekçi (Vatan)
- 11- Ziyaettin Aktüre (Akşam)
- 12- Ziyaettin Aktüre'nin hanımı
- 13- Adnan Veli'nin hanımı
- 14- Sadi Cumbul'un hanımı
- 15- Abdurrahim Börekoğlu (Müstakil Tavşanlı Gaz.)
- 16- Mithat Kaçar (N. Hoca Der.)
- 17- Hasan Özönder

Bekir ŞAHİN

Konya Bölge Yazma Eserler
Kütüphanesi Müdürü

NASREDDİN HOCA İLE İLGİLİ BİR EL YAZMASI

Ülkemizde, Türk dünyasında, komşu ülkelerde adeta bir güldürü ustası, bilgi, hikmet ve nükte dehâsi olarak bilinen Nasreddin Hoca, aslında Anadolu Türklüğünün, Yunus Emre'si gibi, Hacıbektaş Veli'si gibi zirve şahsiyetlerden biri ve aynı misyonun insanıdır. Elimizdeki bilgilere göre Nasreddin Hoca 13.yy.da Anadolu'da yaşamış sevenleri tarafından da mezarı türbe haline getirilmiştir. Asırlardır bu türbe Türk halkının ziyaretgâhı olmuştur. Fıkraları da Türk insanının pratik zekâsını ve espri anlayışını yansıtmaktadır. Yaşadığını kabul ettiğimiz 13. Yüzyıldan günümüze kadar artan bir ilgi, bilgi ve sevgiyle taşınan Nasreddin Hoca fıkraları günümüzde inanılmaz sayılara ulaşmıştır. Ona ait olan olmayan hatta olmaması gereken fıkralar da hocaya mal edilmiş, hatta bunlar yazma eserlerde de yer almıştır.

Günlük hayatta bunları anlatmak, yazmalarda yer vermek bir zenginliği değil, kirliliği beraberinde getirmiştir. Bunun sonucu olarak da Nasreddin Hoca'nın temsil ettiği kimlikle asla bağdaşmayan fıkralar onun adına an-

latılmış, onun adına yazılmıştır. Bunun altında Hoca'mızın temsil ettiği inanişâ karşı olumsuz duygular yatmaktadır.¹

Bugün "el yazma eser" kavramı kâğıt üzerine yazılan kitap belge olarak algılanmaktadır. Aslında yazılı dünya tarihinin başlangıcından matbaanın bulunmasına, hatta matbaanın 1726'da İbrahim Müteferrika'nın ilk baskı kitabının gerçekleşmesine kadar 974 yıl, yani yaklaşık 1000 yıl, el yazması eserler üretmişiz. Bu eserler, birçok konuda birinci dereceden kaynak olarak görülebilmektedir. Ancak Nasreddin Hoca'yla ilgili el yazmalarına gelince aynı düşünceyi taşımamaktayız. Çünkü Hoca'yla ilgili yazmaların en eskisi bile Hoca'nın ölümünden yaklaşık 300 yıl sonra istinsah edilmiştir. Yazmaların çoğunda tarih bulunmadığı gibi müstensihler de belli değildir. Yine el yazması eserlerde bir gelenek haline gelmiş olan birebir istinsah Nasreddin Hoca yazmalarında görülmektedir.

Üzerinden yaklaşık 700 yıla aşkın zaman geçmesine rağmen Nasreddin Hoca'nın ömrü boyunca kendisine mal edilmiş fıkralar ve kendisi hakkında yapılan incelemeler hâlâ tamamlanmış değildir.

Nasreddin Hoca fıkralarının ilk olarak nerede ve nasıl derlendiği konusuna kesin bir cevap vermek de oldukça zordur. Öyle ki ülkemizde bulunan yazmalar bile son 300 yıla aittir.

Bugüne kadar ele geçen belgelerden hareketle en eski yazmanın içinde 43 fıkranın bulunduğu, 1571 Tarihli "Hikâyat-i Kitâb-ı Nasreddin" adlı eser olduğu söylenmektedir. Oxford'da

bulunan bu eser Hüseyin isimli bir kış tarafından istinsah edilmiştir.²

Nasreddin Hoca'dan söz eden eski yazma eser Ebu'l-Hayr er-Rûmî tarafından yazılan ve Fatih'in oğlu Cem Sultan'a sunulan Saltuknâme'dir. Bu eserde iki fıkra vardır.³

Lamî-i Çelebi'nin (Öl.1532) "Letâif" inde Nasreddin Hoca'nın adı verilerek 3 fıkrası, adı verilmeden de 10 fıkrası anlatılmaktadır.⁴

Nasreddin Hoca'dan söz eden eski kaynaklardan birisi de Güvahi'nin 1527 yılında yazdığı "Rendnâme"dir. Bu eserde Nasreddin Hoca adı verilerek iki fıkrası anlatılmaktadır. Adı geçen eser sadece atasözlerimizin en zengin kaynaklarından biri değil, aynı zamanda Nasreddin Hoca fıkralarını da içeren bir kaynak durumundadır. Bu kaynak 16. yy da Nasreddin Hoca fıkralarının halk arasında yaşadığını göstermektedir.⁵

Nasreddin Hoca'nın fıkraları 15. yy dan sonra yazılı kaynaklara geçmiş 16. yy da ise Hoca'nın fıkraları derlenmiş ve yazma kitaplar haline getirilmiştir.

Bu yazmaların sayısı en son tespitlere göre 59'dur.⁶

Bu 59 adet Nasreddin Hoca yazmasından 13 tanesi Türkiye'nin değişik kütüphanelerindedir. Diğerleri, başta Fransa olmak üzere İngiltere, Almanya, Avusturya, Macaristan, Polonya gibi ülkelerin kütüphanelerinde bulunmaktadır.

Bu yazımızda Antalya-Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi'nden Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ne devir yoluyla gelen **Hikâyet-i Nasreddin Hoca** isimli yazma eseri tanıtmaya çalışacağız.

1292 H. (1876) yılında vakfedilen **Hikâyet-i Nasreddin Hoca** yazması, Antalya-Elmalı Halk Kütüphanesi'nde, 3032 numara ile envanterde kayıtlıdır. 78 yaprak olan bu eser, 20,4x15,8 cm ebatlarındadır. Halen Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan, ne zaman ve kim tarafından istinsah edildiği tespit edilemeyen bu kitap

8 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kendisiyle halk arasında olan olayları anlatan fıkralar; ikinci bölümde kendisiyle beyler arasındaki fıkralar; üçüncü bölümde kendisiyle hanımı arasındaki münasebetleri anlatan fıkralar; dördüncü bölümde kendisiyle oğlu; beşinci bölümde kendisiyle suhtası; altıncı bölümde kendisiyle kadınlar; yedinci bölümde merkebiyle ilgili; sekizinci bölümde ise öküzleriyle ilgili fıkralar anlatılmaktadır. Bu yazmada toplam 133 fıkra yer almaktadır.

Kitapta anlatılan fıkralardan bazı örnekler:

Eser,"Ne diyeceğimi bilir misiniz?" fıkrasıyla başlıyor. İkinci olarak da "Hoca Nasreddin minbere çıkıp: "Ey Müslümanlar Hak Teâlâ'ya şükredin ki deveye kanat vermemiş. Eğer vermiş olsaydı evlerinize yahut bahçelerinize konarak başlarınızı yıkardı." demiş.

Hırsızla ilgili birçok fıkradan bir tanesi:

Bir gece Hoca uyurken evine hırsız girer. Hırsız evde bulduğu işe yarar ne varsa alır evine götürür. Bunu gören Hoca'da geri kalan eşyaları aldığı gibi hırsızın evine götürür. Hırsız hayretle sorar:

- Evimde bu saatte ne arıyorsun?

Hoca gayet sakin:

- Oğlum biz bu eve taşınmadık mı?

HELVA YEMEK

Hoca bir iş için Konya'ya gitmiş. Pek de parasızmış. Bir helvacı dükkânının önünden geçerken canı helva çekmiş. İçeriye girip bir lengeri önüne almış, başlamış atıştırmaya.

Helvacı üstüne yürümüştü:

- Bre adam, böyle sorup istemeden, parasını ödmeden helva yenir mi?

Hoca'nın aldırılmayıp

Çizim: Ord. Prof. Dr.
A. Süheyl Ünver

atırtırmayı sürdürdüğünü görünce, sille tokat girişmiş.

Hoca ise bir yandan helva yiyor, bir yandan da olup biteni izleyen müşterilere:

- Şu Konyalılar ne iyi adamlar, diyor. İnsana döve döve helva yediyorlar

SATRANÇ

Bir gün Hoca, satranç oynamamaya ve hiç kimseye öğretmemeye şart etmiş. Yolda giderken satranç oynayanları görür, dayanamayıp yanlarına varır. Satranç oynayanlara taktik verir, usul hakkında bilgiler aktarır. Bunu görenler:

- Hani hoca sen şart etmiştin de yine:

- Ben eve nikâh tazelemeye gidiyorum, diyerek oradan ayrılır.

DOKUZ AKÇE

Bir gece rüyasında Nasreddin Hoca'ya dokuz akçe para vermişler. Hoca, hele on akçe olsun diye ısrar etmiş, derken uyanıp bakmış ki elinde bir şey yok. Gözlerini tekrar kapatarak elini uzatan Hoca:

- Getir dokuz akçe olsun, demiş.

Bu yazma eserde anlatılan fıkraların çoğu bilinen fıkralardır. Yalın bir Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmış-

tır. Medeniyetimizin gülen ve güldüren yüzü Nasreddin Hoca'yla ilgili, el yazması kitaplarla alakalı maalesef ciddi çalışmalar bulunmamaktadır.

Nasreddin Hoca zamanında veya ölümünden kısa süre sonra yazılan "külliyyat" mahiyetindeki eserlerin, Akşehir'in Timur tarafından işgali sırasında ortadan kaldırıldığı sanılmaktadır.⁷

Yazmalarda hocayla alakası olmayan birçok hikâye yer almaktadır. Ancak tanıtımı yapılan bu eserde fıkraların çoğunluğunun Hoca'nın karakterine uygun fıkralar olduğu kanaatindeyiz. Daha önce de bahsettiğimiz gibi en eski yazma Hoca'nın ölümünden yaklaşık 300 yıl sonra kaleme alınmıştır. Bu da yazmalarda geçen fıkraların titiz bir şekilde ayıklanmasını gerektirmektedir.

Genelde yazmaların tarihi ve müstensihî belli değildir.

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde "Nasreddin Hoca Belleği" adı altında bir bölüm açılmış olup ülkemizde ve değişik ülkelerde bulunan Nasreddin Hoca'yla ilgili yazma eserlerin dijital kopyaları toplanmaya başlanmıştır. Bunların araştırmacılar tarafından günümüz Türkçesine çevrileceğini ümit ediyoruz.

1 Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU, Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler AKÇAĞ Yayınları, Başer Mat. Ankara-2005, s.13

2 Yrd. Doç. Dr. Burhan PAÇACIOĞLU, Letâif-i Hoca Nasreddin Üzerine Bir İnceleme. Türklük Bilim Araştırmaları Sayı 3, s.127-128 Sivas -1996

3 Ebu'l-Hayr er-Rumi, Saltukname, 889 H. (1473), 449 sayfa, Edirne'de abadi kâğıda nesih hatla yazılmış. Kütüphane memuru Rakip Önen tarafından Bor Kütüphanesi'ne bağışlanmış olan kitap şimdi Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

4 Lami Çelebi, Letâif, 232x150-152x100 mm ebadında, sarı renkli ipek kâğıt üzerine rik'a hat ile Ahmet Remzi Dede el-Mevlevî tarafından yazılmıştır. Telif tarihi 953 H. (1546)'dır. Sırtı gri renkli cilt bezi ile kâğıt kaplı karton cilt içerisinde 12 satır, 232 sayfadır. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde, Prof. Dr. Nafiz UZLUK koleksiyonu içerisinde yer almaktadır.

5 Dr. Mustafa DUMAN, Tarih ve Toplum, Cilt 11, s. 143-144 İstanbul, 1989.

6 Dr. Mustafa DUMAN, Nasreddin Hoca Kitapları Açıklamalı Bibliyografya (1480-2004), Türkuaz Yayınları.

7 Köprülüzade Mehmet Fuat, Nasreddin Hoca, Nasîri İlyas, s.338, Kanaat Matbaası, İstanbul, 1918.